

1 januari 2014

Till Miljödepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se
linnea.rosenlof@regeringskansliet.se

Skärgårdarnas Riksförbund, SRF, organiserar den fastboende befolkningen runt hela kusten från Luleå i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. SRF arbetar med förutsättningarna för boende, arbete och service året runt i landets skärgårdar.

Remissvar

Utvärdering och översyn av de nya strandskyddsreglerna

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Så står det i lagen. Under 2009 och 2010 infördes nya bestämmelser om strandskyddet. De skulle bland annat främja utvecklingen i landsbygdsområden med god tillgång till stränder. Genom att i peka ut LIS-områden i kommunala översiktsplaner skulle man få vissa lättnader i strandskyddet och öka det lokala och regionala inflytandet i processen.

Utredningens förslag till åtgärder

Naturvårdsverket och Boverket har på regeringens uppdrag nu gjort en utvärdering och översyn av detta nya regelverk för strandskyddet. Myndigheterna föreslår att det ska bli enklare att införa lättnader i strandskyddet vid mindre sjöar och vattendrag. Man föreslår även åtgärder för att få en mer likvärdig tillämpning av reglerna i olika delar av landet.

Länsstyrelserna bör få upphäva strandskyddet om man kan visa att området har liten betydelse för strandskyddets syften.

Kommunernas möjlighet sedan 2010 att utse områden för landsbygdsutveckling i strandnära områden, så kallade LIS-områden är ännu för tidigt att utvärdera. Det finns dock redan en kritik från både länsstyrelser och kommuner att systemet inte är bra. Man säger att det är svårt att definiera vad som är landsbygdsutveckling och hur LIS-områden kan bidra till utveckling av landsbygden. Boverket ska därför komplettera sin vägledning om LIS.

Dagens regler

Strandskyddet hör hemma i miljöbalken. Där anges vilka kriterier som behövs för dispenser och upphävande. Från 2010 infördes också bestämmelser om det särskilda skälet landsbygdsutveckling som grund för dispens.

Lagen har tydligt angivit sex särskilda skäl för att få en dispens från strandskyddet

- Området har tagits i anspråk så att det saknar betydelse för strandskyddets syfte.
- Området är avskilt från stranden genom väg, bebyggelse eller annan exploatering.
- Området behövs för en anläggning som måste ligga vid vattnet.
- Området behövs för att utvidga en pågående verksamhet.
- Området behövs för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse.
- Området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

Kommunerna kan peka ut lämpliga områden där byggnader eller anläggningar kan bidra till landsbygdens utveckling, så kallade LIS-områden. Det ska göras redan i kommunens översiktsplan. Inom ett sådant område kan man sedan pröva en strandskyddsdispens för byggnader eller verksamheter som bidrar till utveckling av landsbygden. Det ska gälla långsiktiga positiva sysselsättningseffekter, möjligheter till serviceunderlag eller olika former av kommersiell och offentlig service. Det kan handla om mindre anläggningar för turism eller näringsverksamhet.

Men lagstiftningen säger också att LIS-områden inte får tillämpas i vid havskusten eller skärgårdsområden från norska gränsen till Forsmark, eller på Öland. På Gotland går det dock bra!

Övergripande synpunkter

Det är bra att regeringen nu har gjort en översyn av hur den nya strandskyddslagen fungerat. Vi vill instämma i att det ännu är relativt kort tid som gått och att alla effekter inte kan ses.

SRF anser att det är mycket bra att kommunerna har det primära ansvaret för strandskyddet och att det ingår i helheten när man planerar markanvändningen. Det ger en ökad tydlighet att frågor om planläggning, bygglov och strandskydd hanteras på samma nivå. Vi anser dock att det är fejt att inte behandla alla kommuner lika när det gäller ansvar för strandskyddet. Fortfarande finns en förmyndande syn från staten på skärgårdskommunerna som uppenbarligen ska behandlas med en reducerad agenda.

I linje med detta har vi även en grundläggande invändning att den starka strävan efter enhetliga nationella regler och väldigt fyrkantiga kriterier för dispens många gånger leder fel. Förhållandena längs landets kuster är mycket olikartade och måste behandlas därefter. Samma regler och synsätt kan rimligen inte gälla vid Bohuskustens täta fiskelägen som i ostkustens glesbygdsskärgård eller den långgrundna Norrlandskusten med stark landhöjning.

Det är också fortfarande så att det är naturvårdens och det allmännas intressen som helt dominerar synen på reglerna i lagstiftningen. Det basala förhållandet att de fastigheter man påverkar faktiskt har enskilda ägare analyserar man inte. Många av skärgårdarnas bebodda öar är så små att all lämplig mark för verksamhet och bebyggelse hamnar inom den ”spärrade zonen” på plankartorna. Strandskyddslagen fungerar därmed i praktiken som en expropriation utan ersättning. Allmänheten får nyttja den lika väl som ägaren.

Vi vill poängtera att vi inte är negativa till hänsynen till allmänna intressen. Vi vet att stora och långsiktiga värden är på spel. Vi tror inte att ökade exploateringar av skärgårdsnaturen är av godo för utvecklingen av en året runt levande skärgård. Men vi känner att den bofasta befolkningens intressen väger mycket lätt i andan i lagstiftningen. Vi tror att respekten och stödet för strandskyddet skulle öka om man i större utsträckning tog hänsyn till de människor som faktiskt bor i dessa områden året runt.

Ett grundläggande problem i denna anda är den upp- och nervända synen på äganderätten. Den accepteras normalt inte enligt internationella konventioner som innehåller tydligt skydd för

äganderätten. Den rimliga balansen mellan enskilda och allmänna intressen är inte belyst i utredningen, så avvägningen mellan dessa blir därmed automatiskt skeva över de stora generellt utlagda områdena.

Att kunna överklaga

En sak som irriterar oss i lagstiftningen är att organisationer och ideella föreningar inom naturvården och friluftslivet har särskilt utrymme och inflytande på förslagen till beslut. Vi anser att den bofasta befolkningens intressen också är värda att uppmärksamma. De bofasta utgör som regel en minskande minoritet bland fastighetsägarna i skärgårdarna och behöver göra sin röst hörd för att bevaka näringslivets och den gamla boendekulturens intressen. Skärgårdsborna äger inte alltid den skärgård de bor i och brukar. Men man borde lyssna på vår erfarenhet. Många gånger har också de numer ganska fåtaliga skärgårdsborna direkt svårt att göra sin röst hörd mot andra starka intressen. Ett stöd från egna organisationer kan vara avgörande för att orka hävda sina intressen.

Saltkråkeromantik

En stor del av utredningen och förslagen behandlar de nya möjligheterna med så kallade LIS-områden. Vi är djupt upprörda över att man i lagstiftning har beslutat att inte underlätta landsbygdsutvecklingen i stora delar av Sveriges skärgårdar. Lagstiftningen säger tydligt att man inte vill prioritera företagsamhet, bebyggelse och tillväxt i skärgårdarna från Norska gränsen till Forsmark. Här vill man tydligen bevarande av någon slags idyll för de som tillfälligt besöker området.

Detta är helt obegripligt. Varför anses skärgårdskommunerna inte kapabla att hantera de olika intressen som möts i en översiktsplanering bara för att det handlar om skärgård. När det gäller inlandet går det bra – i samma kommuner!

Vi anser att man tydligt ska peka på samordningen med det kommunala planarbetet såsom översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan. Kommunala planfrågor handlar inte bara om kartor med teckenförklaringar utan också om ambitioner och strävanden för utvecklingen.

LIS

Möjligheterna att inrätta LIS-områden för landsbygdsutveckling måste finnas i hela landet, liksom att respektive kommun har rätt att besluta om detta. Även om det från Forsmark till Strömstad är mer tätbebyggt än i norra Sverige, så visst finns det fortfarande områden på denna kuststräcka där det inte nämnvärt skulle störa vare sig allmänhetens tillgång till strandområden eller djur- och växtlivet, om de togs i anspråk för ytterligare bebyggelse. Till bilden hör faktiskt att Sverige har en av Europas längsta kuster och tillsammans med alla insjöar mycket långa strandområden per invånare. Varför ska inte detta förhållande vägas in?

Många vackra omgivningar och strandnära lägen finns som skulle kunna erbjuda människor attraktiva boendemiljöer på landsbygden, utan att den biologiska mångfalden för den skull behöver påverkas och tillgängligheten för allmänheten inskränkas.

Nuvarande begränsning av LIS-områden innebär också att någon etablering av helt nya samhällsbildningar inte är möjlig på kuststräckan Strömstad – Forsmark, trots att stor del av bostadsbyggnaderna t.ex. i många Bohussamhällen köpts upp för fritidsboende. Den gamla befolkningen har inte ekonomiska förutsättningar att konkurrera vid husförsäljningarna med utflyttning som följd. En gång i tiden byggdes faktiskt nya samhällen upp när behoven fanns.

Vi vill även poängtera att satsningen på LIS-områden kanske delvis blir en felsyn. Det är rimligen svårt att avgöra vad som kan leda till en positiv landsbygdsutveckling i en glest befolkad kommun. Ska alla eventualiteter hanteras via en översiktsplan lär det kunna döda entusiasmen hos de flesta entreprenörer. Hur ska en kommun kunna överblicka vilka områden som blir intressanta för landsbygdsutveckling i framtiden?

I Stockholms skärgård har man arbetat med att definiera "kärnöar" där en starkare utveckling skall kunna stödjas. Ändå dyker det plötsligt upp intressanta företag och entreprenörer på "fel" öar. Vi anser att kommunernas möjligheter att möta framtidens utveckling måste vara mer flexibel än idag – inte mindre. Frågor kring strandskyddet hör hit.

Vi är också skeptiska till att kommunerna måste argumentera mot länsstyrelsen kring det befogade i sina förslag till LIS-områden. Om de är för stora eller för små. Om de är för många eller för koncentrerade. När Länsstyrelserna ställer krav på miljökonsekvensbeskrivningar och naturbedömningar och väger in riksintressen blir nog hinderbanan alltför hög för de flesta. Om det handlar om ett enstaka permanentus i en stor skärgård där det kanske inte byggs mer än ett nytt åretrunthus per år blir kostnaderna för planutredningar och analyser orimliga. Risken är uppenbar att LIS-områden i skärgården blir en byråkratisk fälla som främst skapar sysselsättning i residensstäderna och i kommunalhusen.

Förslag till konkreta åtgärder

Stärk kommunernas ställning i strandskyddsfrågorna. Lita på de demokratiskt förankrade processerna kring översiktsplanering.

Låt strandskyddet anpassas och tillämpas till lokala och regionala naturförhållanden och förutsättningar. Det behöver inte gå i konflikt med att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till stränder och bevara goda livsvillkor för djur och växter.

Utforma strandskyddslagen så att man även ser stranden som en resurs för utveckling, speciellt i landsbygdsområden. Tillåt att man pekar ut LIS-områden längs hela Sveriges kuststräcka. Om LIS-områden över huvud taget skall finnas kvar som instrument i plansammanhang. Möjligheten att bygga i strandnära läge i landsbygdsområden med god tillgång till stränder är en viktig pusselbit för att kunna utveckla landsbygden och bidra till att hela Sverige ska kunna växa. Detta går att förena med hänsyn till skyddsvärda områden med högt exploateringsstryck.

Inför möjligheten att överklaga beslut om dispens från strandskydd även till den bofasta befolkningens intresseorganisationer.

Bengt Almkvist
Ordförande

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND
Borgen 126, 472 95 Varekil
info@skargardarna.se www.skargardarna.se